

НАУКОВІ ПРОЄКЦІЇ ФЕНОМЕНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

/irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis. [in Ukrainian].

11. Typova osvithnia prohrama pochatkovoї osvity pid kerivnytstvom R.B. Shyiana [Typical educational program of primary education under the guidance of R.B. Shyian]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlyapochatkovoyi-shkoli>. [in Ukrainian].

12. Ishchenko, O.L., Vashchenko, O.M., Romanenko, L.V., Romanenko, K.A., & Klishch, O.M. (2019). Ya doslidzhuiv

svit : pidruchnyk dlia 2 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (u 2- kh chastynakh): Ch.1 [I explore the world: a textbook for the 2nd grade of general secondary education (in 2 parts): Part 1]. Kyiv, 112 p. [in Ukrainian].

13. Havrysh, I.V., Bulakhova, L.M., Zhuk, H.O., Dotsenko, S.O., Kalynovska, H.O., & Shpit, T.V. (2019). Ya piznaiu svit. Ukrainska mova. Matematyka 2 klas : zoshyt z drukovanoiu osnovoju. Tyzhden 10 [I explore the world. Ukrainian language. Mathematics 2nd grade: notebook with a printed base. Week 10]. Kharkiv, 72 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.05.2022

УДК [378:373.2.011.3-051:376:373.22]:001
DOI:

Тетяна Цегельник, доктор філософії, викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

НАУКОВІ ПРОЄКЦІЇ ФЕНОМЕНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті схарактеризовано основні дефініції, що розкривають сутність поняття “готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти”, а саме – “готовність”, “готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності”, “інклюзія”, “діти з особливими освітніми потребами”. Представлено власне розуміння понять “професійна підготовка”, “готовність” і, на їх основі, – власне трактування феномену готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти; готовність; готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності; інклюзія; інклюзивні групи; діти з особливими освітніми потребами.

Літ. 15.

Tatiana Tsehelnik, Doctor of Science (Philosophy), Lecturer of the Preschool Pedagogy, Psychology and Professional Methodics Department Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy

SCIENTIFIC PROJECTIONS OF THE PHENOMENON OF FUTURE EDUCATORS' READYNESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN INCLUSIVE GROUPS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The current trend is the desire to ensure the availability of all resources of society for people with special educational needs. That is why inclusive education is intensively included into the modern practice of preschool educational establishments, posing many complex questions and new tasks. The article has described the main definitions that reveal the essence of the conceptions “readiness of future educators for professional activity in inclusive groups of preschool educational institutions”, namely – “readiness”, “readiness of future educators for professional activity”, “inclusion”, “children with special educational needs”. The purpose of the article is to theoretically substantiate the phenomenon of readiness of future educators for professional activity in inclusive groups of preschool educational establishments. Psychological and pedagogical readiness to carry out professional activities in an inclusive environment has been considered through the prism of theoretical, practical and psychological approach. The author has presented her own understanding of the concepts “vocational training”, “readiness” and, based on them – her own interpretation of the phenomenon of readiness of future educators for professional activity in inclusive groups of preschool educational establishments. This is a complex, multilevel process of formation of future educators’ knowledge, skills and abilities to carry out professional activities in inclusive groups of preschool educational institutions, which allows independently, systematically organize an inclusive educational process with preschoolers with special educational needs. We have seen the prospect of

НАУКОВІ ПРОЄКЦІЇ ФЕНОМЕНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

further researches in the development of guidelines for educators of preschool educational establishments about the cooperation with parents of children with special educational needs.

Keywords: *educator of preschool educational institution; readiness; readiness of the future educator for the professional activity; inclusion; inclusive groups; children with special educational needs.*

Постановка проблеми. Сучасною тенденцією є прагнення до забезпечення доступності усіх ресурсів суспільства для осіб з особливими освітніми потребами. Саме тому інклюзивна освіта інтенсивно входить у сучасну практику закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО), ставлячи перед нею багато складних питань та нових завдань. Основна мета закладу дошкільної освіти, що вступив на шлях розвитку інклюзивної практики – створення спеціальних умов для практики та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами та їхніх однолітків. Роль вихователів у розвитку інклюзивного ЗДО є неозціненною. Адже від них залежить створення такого освітнього середовища, у якому кожна дитина може досягти успіху, де враховуються індивідуальні особливості кожної дитини, кожної сім'ї, а відмінності розглядаються як цінний досвід для розвитку компетентностей, що визначаються сучасними реаліями. Відповідно, перед закладами вищої освіти постає важливе завдання – підготувати фахівців, готових до професійної діяльності в інклюзивних групах ЗДО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка майбутніх вихователів для системи дошкільної освіти є предметом дослідження Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Л. Загородньої, Л. Зданевич, І. Луценко, Н. Гавриш, І. Дичківської, К. Крутій, Н. Лисенко, М. Машовець, М. Олійник, Л. Пісоцької, І. Рогальської-Яблонської, А. Чаговець та ін. Різні аспекти інклюзії знайшли своє відображення у працях Т. Бондар, Л. Зданевич, А. Колупаєвої, Н. Софій, З. Шевців та ін. Зокрема, готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзії досліджена О. Кас'яненко, Н. Суховієнко, О. Мартинчук, З. Ленів та ін. Незважаючи на наявне широке коло наукових праць, проблему підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної освіти, на наш погляд, вивчено ще не достатньо.

Мета статті – теоретично обґрунтувати феномен готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні першочерговим завданням закладів вищої освіти є підготовка конкурентоспроможних, компетентних вихователів, які усвідомлюють сенс професійної

діяльності у ЗДО, готові до її здійснення в умовах сучасних викликів та прагнуть до набуття належного рівня фахової майстерності. Поділяємо думку науковців, що актуальним постає пошук нових, життєво важливих цінностей, способів їх включення до освітнього процесу підготовки майбутніх вихователів ЗДО, які найпершими покликані формувати нових громадян світу [3, 7].

Дослідження феномену готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти потребує детального розгляду основних понять, що розкривають його сутність – “готовність”, “готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності”, “інклюзія” та “діти з особливими освітніми потребами”.

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує поняття “підготовка” як рівень сформованих практичних навичок, а також теоретичних знань, що базуються на основі майбутньої професійної діяльності [4, 952]. У Словнику-довіднику з педагогіки і психології поняття “підготовка” розкривається як формування і збагачення знань і умінь, необхідних індивіду у процесі виконання професійних обов'язків, що розкривають особливості специфіки [13, 140].

Цілком погоджуємося з Л. Анісімовою, що підготовку доцільно розглядати як конкретні дії, спрямовані на вироблення умінь і навичок, формування знань і життєвої позиції, які будуть необхідні для майбутнього працевлаштування за певною спеціальністю. З позицій професійної освіти підготовку витлумачують як динамічний процес, кінцевою метою якого виступає формування готовності до професії. При цьому передбачається, що “якість готовності фахівця багато в чому визначається якістю підготовки” [2, 10].

На основі наукових джерел пропонуємо власне трактування дефініції “професійна підготовка”. Вважаємо, що це – планомірна система професійної освіти, яка забезпечує оволодіння системою наукових знань і професійних умінь, навичок та сприяє цілеспрямованій визначеності в меті, предметі, засобах, змісті професійної діяльності за відповідною галуззю знань [14, 38].

Готовність є результатом професійної підготовки. Зазначимо, що у наукових колах є різноаспектні трактування цього поняття. Для

НАУКОВІ ПРОСКІДЖІ ФЕНОМЕНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

нашого дослідження обираємо найбільш актуальні. Так, С. Максименко і О. Пелех розуміють готовність як планомірне виявлення особливостей особистості, що полягають в усталених поглядах, принципах та передбачають сформовані індивідуальні, вольові характеристики та сформовані практичні уміння [9, 70]. Обґрунтовуючи професійну діяльність як складник готовності, науковці визначають, що ця категорія опирається на змістову наповненість професійної майстерності та регулює підвищення рівня професійної компетентності за рахунок самовдосконалення і саморозвитку, а також здатності до саморегуляції.

Опрацьовані науково-педагогічні джерела дали підстави обґрунтувати поняття “готовність”, яке трактуємо як інтегративне утворення, що виступає результатом підготовки і містить сукупність компонентів, відповідальних вимогам і змісту тієї чи тієї діяльності, та пов’язати його із професійною діяльністю майбутніх вихователів.

Оскільки основний погляд нашого дослідження зосереджується на контексті розуміння професійної діяльності майбутнього вихователя в інклюзивних групах, вважаємо за потрібне більш детально охарактеризувати розуміння поняття “інклюзія”.

Інклюзивна освіта сьогодні з повним правом може вважатися одним із пріоритетів державної освітньої політики України. Перехід до неї зумовлений вже тим, що Україна ратифікувала Конвенції ООН в галузі прав дітей та прав осіб з інвалідністю [1].

Зазначимо, що в Україні інклюзивну освіту було експериментально апробовано як першу альтернативу спеціальній освіті осіб з інвалідністю під час виконання програми благодійної організації Всеукраїнського фонду “Крок за кроком”, заснованої у 1999 р. Міжнародним фондом “Відродження”. Значення цієї програми полягало у впровадженні демократичних практик у систему освіти та залученні дітей з особливими освітніми потребами (далі – дітей з ООП) і дітей національних меншин до загальноосвітніх закладів України [5].

Освітня політика у полі інклюзії охоплює певну сукупність заходів: узгодженість нормативно-правових документів, аналіз та запозичення міжнародного досвіду, маніфестацію основоположних прав і свобод людини, просвітницьку діяльність серед населення, фахову підготовку педагогів та асистентів і забезпечення універсального дизайну освітніх будівель. Лише сукупність цих заходів уможливує правильне формування і реалізацію освітніх потреб (далі – ОП) у сфері інклюзивної освіти в Україні.

Саламанкська декларація представляє процес інклюзії в освіті як такий, що має певну систему та передбачає дотримання вихідних, базових положень, при виконанні яких забезпечується їхня дієвість, як от:

- кожна дитина повинна отримувати освіту в колективі дітей, за будь-яких умов;

- у всіх дітей наявні виняткові інтереси та вподобання, особливі здібності і потреби в навчанні;

- освітні заклади повинні розробляти відповідно до потреб дітей, які навчаються, навчальні плани, обирати такі стратегії викладання того чи того предмету, при яких буде надаватися якісна освіта всім учасникам освітнього процесу;

- при потребі заклади освіти повинні забезпечити дітей будь-якою допомогою, послугами, які можуть стати необхідними дітям під час освітнього процесу;

- обов’язково потрібно забезпечити взаємоповагу, взаємопідтримку між усіма учасниками освітнього процесу, саме організація інклюзивного середовища в закладі освіти сприяє цьому [10].

Що стосується підготовки майбутніх вихователів ЗДО до професійної діяльності в умовах інклюзії, то вона повинна здійснюватися відповідно до специфіки інклюзії та з урахуванням усіх вищезазначених положень. Відповідно, Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 “Дошкільна освіта” галузі знань 01 – “Освіта / Педагогіка” для першого (бакалаврського) рівня визначає цілі навчання – підготовка фахівців до розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку в закладах системи освіти і сім’ї, здатних розв’язувати складні спеціалізовані завдання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти. Акцентуємо увагу, що в переліку спеціальних (фахових компетентностей) визначено:

- вміння складати Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути ознайомленими з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням;

- здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей;

- здатність до виховання у дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу [11].

Інтеграційний процес надання освітніх послуг дітям з особливими потребами передбачає їх

навчання у звичайних закладах освіти, без спеціально створених умов закладом освіти. Особливість організації освітнього процесу для таких дітей полягає у тому, що вони самостійно повинні адаптуватися та пристосуватися до умов, що є сталими в типових закладах освіти [10].

Особа з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади (Стаття 23–1 ЗУ) [12].

Як вважають О. Крижанівська та О. Каленська, термін “діти з особливими освітніми потребами” пов'язаний із утвердженням принципів інклюзивної (інтегрованої) освіти й виникає, як правило, у всіх країнах світу при переході від унітарного суспільства до відкритого громадянського, коли суспільство усвідомлює потребу відобразити в мові нове розуміння прав дітей з порушеннями у психофізичному розвитку на отримання освіти. Він використовується як у широкому соціальному, так і в науковому контексті. Підтверджуючи відмову суспільства від ділення людей на повноцінну більшість і неповноцінну меншість, новий термін закріплює зміщення акцентів в характеристиці цих дітей з недоліків, порушень, відхилень до норми на фіксацію їх потреб в особливих умовах і засобах освіти, що вказує на відповідальність суспільства за виявлення і реалізацію цих потреб [7, 89].

Психолого-педагогічну готовність до здійснення професійної діяльності в інклюзивному середовищі розглядаємо через призму теоретичного, практичного та психологічного підходу.

Теоретичний підхід передбачає готовність педагога до роботи в умовах інклюзії з точки зору сформованих знань про категорії порушень дітей, особливості організації освітнього процесу, зокрема використання специфічних форм та методів у роботі з дітьми з ООП, організації комфортного перебування в інклюзивному середовищі, урахування потрібних допоміжних технологій та інструментів в освітньо-виховному процесі, оперування основними міжнародними та українськими нормативно-правовими документами в галузі інклюзивної освіти [6, 89].

Практичний підхід ґрунтується на доцільному застосуванні технологій навчання, притаманних визначеній категорії дітей з відповідним порушенням, урахуванні в освітньому процесі індивідуальних особливостей та рівня розвитку дітей з ООП, умінні співпрацювати з колегами,

які забезпечують надання освітніх послуг та використовувати розумні пристосування в роботі з такими дітьми. При реалізації цього підходу обов'язковим є уміння адекватного спілкування з батьками дитини з ООП [15, 7].

У роботі О. Мартинчук [8] схарактеризовано мотиваційний, креативний, когнітивний, діяльнісний компоненти формування професійно-особистісної готовності майбутніх вихователів до роботи в інклюзивних групах ЗДО. Розглянемо детально кожен з них:

- мотиваційний компонент передбачає комплекс усталених якостей, потрібних для створення освітнього процесу в інклюзивному середовищі, а також розвиток внутрішніх характеристик фахівця, які сприятимуть активній співпраці з дітьми з ООП;

- креативний компонент складається з розвинутих творчих якостей та новаторських підходів педагога, які допомагають у розвитку потенційних здібностей дитини до творення чогось нового, використовуючи фантазію й естетичний смак, сформований у процесі активної діяльності;

- когнітивний компонент складається із знанневих характеристик педагога про категорії осіб з ООП та добору таких методик роботи в інклюзивному середовищі, які не залишають поза увагою жодного учасника освітнього процесу;

- діяльнісний компонент вміщує найефективніші форми та методи роботи з дітьми, зокрема з ООП, які сприяють реалізації фахових характеристик спеціаліста та сприяють формуванню належних компетентнісних якостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, однією із складових професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО вважаємо підготовку до здійснення професійної діяльності в умовах інклюзії. На основі аналізу представлених у дослідженні наукових позицій, подамо власне трактування феномену готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти. Це – складний, багаторівневий процес формування в майбутніх вихователів знань, умінь та навичок до здійснення професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти, що дає змогу самостійно, системно організувати інклюзивний освітній процес з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами [14, 42]. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні методичних рекомендацій для вихователів ЗДО щодо співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

**НАУКОВІ ПРОЄКЦІЇ ФЕНОМЕНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаптована конвенція ООН щодо осіб з особливими потребами. Нью-Йорк, 13 грудня 2006 р. URL: www.osmhi.org/index.php?page=200&news=401&pages

2. Анісімова Л. С. Формування у майбутніх учителів початкових класів професійних умінь на основі системи педагогічних задач. Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць / Слов'ян. держ. пед. ун-т ; за заг. ред. В. І. Сипченка. Слов'янськ, 2009. Вип. 44 : *Процес творчості у науково-педагогічному просторі*. С. 5–10.

3. Атрошенко Т., Зданевич Л. Аксиологічний підхід у формуванні полікультурної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Молодь і ринок*. № 2(188), лютий 2021. С. 6–11.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

5. Всеукраїнський фонд “Крок за кроком”. URL: <http://www.ussf.kiev.ua/index.php?go=Content&id=36>

6. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 579 с.

7. Крижанівська О.П., Каленська О.О. Етимологія поняття “діти з особливими потребами” у вітчизняному освітньому просторі. *Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2012. № 3. С. 87–91.

8. Мартинчук О. В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Вісник психології і педагогіки*. № 8, 2012. URL: https://www.psyh.kiev.ua/Мартинчук_О._В._Сучасні_вимоги_до_професійної_діяльності_вчителя_початкової_школи_в_умовах_інклюзивного_навчання

9. Максименко С. Д., Пелех О. М. Фахівця потрібно моделювати (Наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності). *Рідна школа*, 1994. № 3–4. С.68–72.

10. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ: ТОВ “АгенствоУкраїна”, 2019. 300 с.

11. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 “Дошкільна освіта” для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 листопада 2019, №1456. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-012-doshkilna-osvita-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti>

12. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

13. Словник-довідник з педагогіки і психології вищої школи / Н.С. Герасимова, Н. В. Касярум, В. М. Король, О. П. Савченко. Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. 212 с.

14. Цегельник Т.М. Формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти: дис... доктора філософії: 011 Освітні, педагогічні науки. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2021. 327 с.

15. Zdaneych L. V., Chaika V. M., Pysarchuk O. T., Tsehelnik T. M., & Ratushniak N. O. Training of future teachers for work with children under the conditions of preschool inclusive education. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*, 13 (32), 2020. pp.1–15. Available at: <https://doi.org/10.20952/revtee.v13i32.14943>

REFERENCES

1. Adaptovana konventsiya OON shchodo osib z osoblyvymy potrebamy [Adapted Convention on people with special educational needs]. New York. Available at: www.osmhi.org/index.php?page=200&news=401&pages [in Ukrainian].

2. Anisimova, L.S. (2009). Formuvannya u maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv profesiynykh umin na osnovi systemy pedahohichnykh zadach [Formation of future primary school teachers' professional skills based on a system of pedagogical tasks]. *Slovnyansk*, No. 44, pp. 5–10 [in Ukrainian].

3. Atroshchenko, T. & Zdaneych, L. (2021). Aksiolohichnyy pidkhid u formuvanni polikulturnoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoyi osvity [Axiological approach in the formation of multicultural competence of future educators of preschool education]. *Youth and market*. No. 2 (188), pp. 6–11. [in Ukrainian].

4. Bussel, V.T. (2005). Velykyy tлумачnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpen, 1728 p. [in Ukrainian].

5. Gavrish, I.V. (2006). Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannya hotovnosti maybutnikh uchyteliv do innovatsiyanoi profesiyanoi diyalnosti [Theoretical and methodological foundations of forming the readiness of future teachers for innovative professional activities]. *Doctor's thesis*. Kharkiv, 579 p. [in Ukrainian].

6. Gerasimova, N.E., Kasyarum, N.V., Korol, V.M. & Savchenko, O.P. (2010). *Slovnyk-dovidnyk z*

pedagogiky i psykholohiyi vyshchoyi shkoly [Dictionary-handbook of pedagogy and psychology of higher education]. Cherkasy, 212 p. [in Ukrainian].

7. Kryzhanivska, O.P. & Kalenskaya, O.O. (2012). Etymolohiya ponyattya “dity z osoblyvymy potrebamy” u vitchyznyanomu osvithomu prostori Etymology of the concept of “children with special educational needs” in the national educational space]. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, No. 3. pp. 87–91. [in Ukrainian].

8. Maksymenko, S.D. & Pelekh, O.M. (1994). Fakhivtsya potribno modelyuvaty (Naukovi osnovy hotovnosti vypusknika pedvuzu do pedahohichnoyi diyalnosti) [Specialist needs to be modeled (Scientific bases of readiness of the graduate of pedagogical higher educational establishment for pedagogical activity)]. *Native School*, No. 3–4, pp.68–72. [in Ukrainian].

9. Martynchuk, O.V. (2012). Pidhotovka maybutnikh pedahohiv do profesiynoyi diyalnosti v umovakh inklyuzyvnoyi osvity [Preparation of future teachers for professional activity in the conditions of inclusive education]. *Bulletin of psychology and pedagogy*, No. 8. Available at: https://www.psyh.kiev.ua/Martynchuk_O.V. [in Ukrainian].

10. Poroshenko, M.A. (2019). Inklyuzyvna osvita: navch. posib. [Inclusive education: textbook]. Kyiv, 300 p. [in Ukrainian].

11. Pro osvitu [On education]. Law of Ukraine of 23.05.1991 No. 1060-XII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennya standartu vyshchoyi osvity za spetsialnist 012 “Doshkilna osvita” dlya pershoho (bakalavrskoho) rivnya vyshchoyi osvity [On approval of the standard of higher education for the specialty 012 “Preschool education” for the first (bachelor’s) level of higher education]. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of November 21, 2019, 561456. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-012-doshkilna-osvita-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> [in Ukrainian].

13. Tsegelnyk, T.M. (2021). Formuvannya hotovnosti maybutnikh vykhovateliv do profesiynoyi diyalnosti v inklyuzyvnykh hrupakh zakladiv doshkilnoyi osvity [Formation of readiness of future educators for professional activity in inclusive groups of preschool educational institutions]. *Doctor’s thesis*. Khmelnytsky, 327 p. [in Ukrainian].

14. Vseukrayinsky fond “Krok za krokom” [All-Ukrainian Step by Step Foundation]. Available at: <http://www.usssf.kiev.ua/index.php?go=Content&id=36> [in Ukrainian].

15. Zdanevych, L. V., Chaika, V.M., Pysarchuk, O. T., Tselnyk, T. M., & Ratushniak, N. O. (2020). Treninh maybutnikh teatriv dlya roboty z dytynoyu v umovakh doshkilnoyi inklyuzyvnoyi osvity [Training of future teachers for work with children under the conditions of preschool inclusive education]. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*, 13 (32), pp.1–15. Available at://doi.org/10.20952/revtee.v13i32.14943 [in English].

Стаття надійшла до редакції 29.04.2022

“У чому різниця між хорошим і великим учителем? Хороший учитель розвиває здібності учня до певної межі, великий – відразу бачить цю межу”.

Марія Каллас
грецька співачка

“На питання, як учням досягти успіхів, Аристотель відповів: “Доганяти тих, хто попереду, і не чекаати тих, хто позаду”.

Аристотель
давньогрецький філософ

“Коли вам здасться, що ціль недосяжна, не змінюйте мету – змінюйте свій план дій”.

Конфуцій
давньокитайський філософ

